

м. Вінниця, Україна
e-mail: oksana.marushchak@vspu.edu.ua
Науковий керівник: Оксана Марущак

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИРАЗНОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО ЖИВОПИСУ В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕКСТУРНИХ МАТЕРІАЛІВ

Анотація. У статті досліджено фундаментальні категорії виразної мови декоративного живопису та їхню роль у формуванні художнього образу в сучасному українському мистецтві. Проаналізовано синергію традиційних засобів виразності – кольору, ритму та стилізації – з новітніми техніками використання текстурних паст та акрилу. Виявлено, що впровадження об'ємно-пластичних елементів не руйнує площинну природу декоративізму, а збагачує її новим тактильним виміром, що відповідає світовим тенденціям синтезу матеріалів. Розглянуто практичний аспект застосування цих засобів на прикладі авторських робіт рослинної тематики.

Ключові слова: сучасне українське мистецтво, декоративний живопис, виразна мова, стилізація, художня фактура, текстурна паста, акрил.

Abstract. The article explores the fundamental categories of the expressive language of decorative painting and their role in the formation of the artistic image in contemporary Ukrainian art. The synergy of traditional means of expression – color, rhythm, and stylization – with modern techniques using texture pastes and acrylics is analyzed. It is found that the introduction of volume-plastic elements does not destroy the flat nature of decorativism but enriches it with a new tactile dimension, which corresponds to global trends in material synthesis. The practical aspect of applying these means is considered on the example of the author's floral works.

Keywords: contemporary Ukrainian art, decorative painting, expressive language, stylization, artistic texture, texture paste, acrylic.

Виразна мова є фундаментальною категорією декоративного живопису, що визначає його художню специфіку та відрізняє від інших видів живопису. Вона охоплює сукупність художніх засобів – колір, ритм, лінію, силует, фактуру, стилізацію форми – за допомогою яких митець формує декоративний образ і передає художній зміст твору. В умовах глобалізації мистецького простору питання збагачення традиційних технік новими матеріалами, зокрема текстурною пастою, набуває особливої актуальності (Марущак та ін., 2024а). Традиційна площинно-декоративна мова збагачується новим пластичним і тактильним виміром, що відкриває перед художником принципово нові можливості декоративного мистецтва.

Колір у декоративному живописі посідає особливе місце серед усіх художніх засобів. На відміну від реалістичної школи, у декоративному мистецтві колір виконує образно-символічну функцію. Як зазначають дослідники, локальність кольору та контрастні зіставлення є основою декоративного ладу (Антонович та ін., 1993). Колір тут є локальним – чистим, насиченим, позбавленим складних тональних переходів і рефлексів. Завдяки

цьому кольорові плями утворюють виразний ритмічний візерунок на площині, що є основою декоративного ладу твору.

Важливу роль відіграють колірні контрасти: протиставлення теплих і холодних тонів (червоне – синє), додаткових кольорів (жовте – фіолетове, помаранчеве – блакитне), а також контраст насичених і приглушених відтінків. Поруч з контрастом активно використовується колірна гармонія – ледь помітні поєднання споріднених тонів, що створює відчуття єдності та спокою. В авторських роботах – «Маки з ромашками та пшеницею» і «Соняшники з волошками та пшеницею» – обидва принципи реалізовані свідомо, ритм підсилюється фактурними акцентами. Контраст червоного й білого у першій роботі та жовто-синій акорд у другій утворюють яскраві колірні домінанти, об'єднані теплою золотистою гамою колосся пшениці.

Ритм у декоративному живописі виконує роль, аналогічну ритму в музиці. Він організує простір, задає «дихання» твору, створює відчуття руху або статичної рівноваги. Ритм виникає через закономірне повторення подібних елементів – форм, кольорових плям, ліній, інтервалів між ними. Розрізняють метричний ритм – рівномірне, розмірене чергування елементів – та динамічний ритм – ритм зі змінним кроком, що передає наростання або спадання, рух і розвиток. У рослинній декоративній композиції ритм досягається чергуванням квіток різного розміру і кольору, повторенням форми листків і стебел, закономірним розташуванням колірних акцентів по площині полотна. Окремим і особливо важливим є ритм фактури – чергування рельєфних і гладких ділянок поверхні. При застосуванні текстурної пасти цей ритм набуває матеріального втілення, зокрема, опуклі форми пелюсток, стебел і колосків чергуються з гладкою фоною поверхнею, утворюючи ритмічний рельєфний малюнок, що сприймається одночасно візуально й тактильно.

Стилізація є обов'язковою ознакою декоративності, що перетворює природний об'єкт на художній символ (Марущак та ін., 2024b). Художник виявляє найхарактернішу, найвиразнішу рису предмета, підкреслює та узагальнює її, свідомо відкидаючи другорядні деталі. Стилізація не є спрощенням чи збіднінням форми – навпаки, це її художнє збагачення через виявлення сутнісного. У процесі стилізації квітка маку, ромашки чи соняшника перестає бути конкретним натурним об'єктом і набуває узагальненого символічного характеру – стає образом квітки, її «ідеальним знаком». Важливим інструментом стилізації є контурна лінія – чітка, виразна, вона окреслює форму, відділяє елементи один від одного і несе самостійне декоративне навантаження. Силует стилізованої форми – листка, пелюстки, колоска – може мати самостійну художню цінність незалежно від деталізації внутрішнього малюнку. Використання виразної контурної лінії дозволяє зберегти впізнаваність образу при високому ступені узагальнення, що є характерним для української школи декоративного розпису (Кара-Васильєва & Чегусова, 2005).

Фактура поверхні – ступінь її шорсткості, рельєфності та матеріальної якості – є засобом виразності, що у сучасному декоративному живописі набуває дедалі більшого значення. Якщо в традиційному темперному або олійному живописі фактура виникала переважно як побічний ефект техніки нанесення фарби, то у змішаній техніці з використанням текстурної пасти вона стає свідомим і керованим художнім інструментом. Текстурна паста – акрилове середовище з мінеральним або полімерним наповнювачем (мармурова крихта, кварцовий пісок, скляні мікросфери) – після висихання утворює міцний стійкий рельєф на будь-якій поверхні. Художник може наносити пасту мастихіном, пензлем, шпателем або через трафарет, отримуючи різноманітні пластичні ефекти, – від ніжного дрібнозернистого рельєфу до виразних гострих піків і об'ємних форм. Рельєфні пелюстки квітів, опуклі серединки, об'ємні колоски пшениці та фактурний фон, створені за допомогою текстурної пасти, збагачують декоративний твір новим просторовим виміром. Поверхня полотна стає живою й динамічною. Залежно від кута освітлення рельєф по-різному взаємодіє зі світлом і тінню, щоразу відкриваючи нові грані твору.

Застосування текстурної пасти вводить у площинну систему декоративного живопису реальний об'єм. Це дозволяє створювати складні пластичні ефекти, де світлотінь на рельєфних поверхнях стає додатковим засобом виразності (Пасічний, 2003). Такий підхід демонструє універсальність декоративного рисунка як інструмента сприйняття світу (Марущак та ін., 2022).

Трансформація виразної мови українського декоративного живопису відбувається не ізольовано, а в межах загальносвітових мистецьких процесів. Сьогодні світовий контекст вимагає від митця не лише збереження етнокультурної ідентичності, а й віртуозного володіння технологічними новаціями (Марущак та ін., 2024с). Впровадження текстурних паст та об'ємних ефектів у декоративне панно наближає український живопис до сучасних течій Mixed Media та тактильного мистецтва, що є надзвичайно популярними на міжнародних виставкових майданчиках.

Важливо, що при цьому зберігається тяглість української традиції. Використання національних квіткових мотивів (маків, соняшників, волошок) у поєднанні з рельєфною пластикою створює унікальний продукт, де архаїчний символ набуває сучасного технологічного втілення. Це дозволяє українському мистецтву залишатися самобутнім, водночас інтегруючись у глобальний ринок (Михайленко, 2004). Таким чином, сучасна українська декоративна школа демонструє гнучкість, де змішана техніка стає містком між традиційним розписом та актуальним декоративізмом.

Дослідження показало, що виразна мова декоративного живопису є динамічною системою, здатною до глибоких трансформацій під впливом нових матеріалів. Встановлено, що використання текстурної пасти та акрилу не суперечить площинно-декоративній природі українського мистецтва, а, навпаки, відкриває нові шляхи для художньої інтерпретації традиційних образів.

У контексті світового розвитку мистецтва, український декоративний живопис демонструє тенденцію до ускладнення фактурної мови та посилення тактильності, що робить художній образ більш багатограним та інтерактивним. Синтез локального кольору, стилізованої форми та керованого рельєфу дозволяє створювати твори, що поєднують у собі глибинні національні коди з актуальними технічними рішеннями. Це підтверджує, що українське декоративне мистецтво успішно інтегрується у світовий культурний простір, зберігаючи свою автентичність через постійний пошук нових засобів виразності. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні взаємодії різних типів наповнювачів текстурних паст із кольоровими пігментами для досягнення нових естетичних ефектів у сучасному живописі.

Сучасний етап розвитку українського декоративного мистецтва характеризується органічним синтезом традицій та інновацій. Використання змішаних технік (акрил, паста) розширює межі виразності, дозволяючи митцям створювати конкурентоспроможні твори у світовому мистецькому контексті, зберігаючи при цьому національну ідентичність через символіку та колорит.

Список використаних джерел:

1. Антонович, Є. А., Захарчук-Чурай, Р. В., & Станкевич, М. Є. (1993). *Декоративно-прикладне мистецтво*. Львів: Світ.
2. Кара-Васильєва, Т., & Чегусова, З. (2005). *Декоративне мистецтво України ХХ ст.* Київ: Либідь.
3. Марущак, О. В., Довженко, М. В., & Мудрак, Н. В. (2024b). Стилзація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*, (3), 34-39.
4. Марущак, О. В., Кравець, В. М., & Мудрак, Н. В. (2022). Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Ч. 1, с. 73-74). Умань: ЦФЕНД.
5. Марущак, О. В., Романенко, С. В., Будикіна, Б. С., & Павловська, Є. А. (2024a). Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications. Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference* (pp. 57-61). Vienna: International Scientific Unity.
6. Марущак, О. В., Соловей, В. В., Давидюк, А. В., Хуан Чжічунь, & Заєць, Л. В. (2024). Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проектно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education: Proceedings of the 4th International scientific and practical conference* (pp. 466-476). Perfect Publishing.
7. Михайленко, В. Є. (2004). *Основи композиції*. Київ: Каравела.

8. Музика, О. Я., & Сотська, Г. І. (2024). *Живопис: матеріали і техніки*. Київ: Талком.
9. Пасічний, А. М. (2003). *Образотворче мистецтво: словник-довідник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
10. Зузяк Т.П., Соловей В.В., Черешня Р.М. СУЧАСНИЙ НАСТІННИЙ БАРЕЛЬЄФ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ. Проблеми та інновації в мистецькій, технологічній та професійній освіті / Т.П. Зузяк (голова) та [ін.]. – Вінниця, 2025. – Вип. 5. С.10-15

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.14>

Ельвіра Іванова
м. Вінниця, Україна
Науковий керівник: Віктор Соловей
<https://orcid.org/0000-0003-0373-6008>
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

ХУДОЖНІЙ РОЗПИС ТКАНИН У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Анотація. У тезах розглядається художній розпис тканин як важливий напрям українського декоративно-ужиткового мистецтва, що сформувався на перетині народних традицій, ремісничої практики та художнього мислення. Проаналізовано історичні витоки й особливості розвитку цього виду мистецтва, зокрема його зв'язок із орнаментальною символікою, обрядовою культурою та іншими видами народної творчості. Окреслено трансформації художнього розпису тканин у ХІХ–ХХ століттях і його входження до системи професійного мистецтва та художньої освіти. Визначено сучасні тенденції розвитку, серед яких поєднання традиційних мотивів із новими технологіями, індивідуалізація творчості та активне використання розпису тканин у дизайні одягу й сучасному мистецтві.

Ключові слова: художній розпис тканин; декоративно-ужиткове мистецтво; українська народна традиція; орнамент; батик; текстильне мистецтво; дизайн одягу; художні техніки.

Abstract. The theses consider artistic fabric painting as an important direction of Ukrainian decorative and applied art, which was formed at the intersection of folk traditions, craft practice and artistic thinking. The historical origins and features of the development of this type of art are analyzed, in particular its connection with ornamental symbolism, ritual culture and other types of folk art. The transformations of artistic fabric painting in the 19th–20th centuries and its entry into the system of professional art and art education are outlined. Modern development trends are identified, including the combination of traditional motifs with new technologies, individualization of creativity and the active use of fabric painting in clothing design and contemporary art.

Keywords: artistic fabric painting; decorative and applied art; Ukrainian folk tradition; ornament; batik; textile art; clothing design; artistic techniques.

Художній розпис тканин є одним із найдавніших і водночас найменш однозначно досліджених напрямів українського декоративно-ужиткового мистецтва. Він формується на перетині ремісничої практики, естетичних уявлень та символічного мислення народу. У цьому мистецтві органічно поєднуються функціональність і художність, традиція і новаторство, індивідуальне бачення і колективна пам'ять.

Українська культура здавна надавала тканині особливого значення. Вона була не лише матеріалом для одягу чи побутових речей, а й носієм символів, оберегів, соціальних маркерів. Вишивка, ткацтво, вибійка, фарбування — усі ці техніки формували складну систему художнього оформлення текстилю. Розпис тканин у цьому контексті виступає як окремий, хоча й тісно пов'язаний із іншими, спосіб художнього осмислення поверхні.

Історичні витоки художнього розпису тканин на українських землях сягають глибокої давнини. Хоча прямих зразків ранніх епох збереглося небагато, археологічні та етнографічні дані свідчать про існування різноманітних способів декорування тканин, зокрема за допомогою природних барвників і простих орнаментальних форм. Уже в традиційному селянському середовищі розпис, поряд із вибійкою, використовувався для оздоблення одягу, рушників, покривал.

Особливістю українського декоративного мислення є орнаментальність. Саме орнамент стає основною мовою художнього розпису тканин. Геометричні, рослинні, зооморфні мотиви не лише прикрашають поверхню, а й несуть глибоке символічне навантаження. Кожен елемент має своє значення: ромби асоціюються з родючістю, хвилясті лінії — з водою, квіти — з життям і красою.

Розпис тканин, на відміну від вишивки чи ткацтва, дозволяє більш вільне трактування форми. Тут художник не обмежений структурою полотна чи технічними особливостями переплетення ниток. Це відкриває ширші можливості для імпровізації, експерименту, індивідуального стилю. Саме тому розпис часто стає простором творчої свободи.

У традиційному середовищі розпис тканин був тісно пов'язаний із обрядовістю. Святковий одяг, весільні рушники, обрядові покривала — всі ці речі могли містити розписані елементи, які підсилювали їхній сакральний зміст. Барви, мотиви, композиція — все підпорядковувалося певним уявленням про гармонію світу.

Важливо зазначити, що розпис тканин в Україні ніколи не існував ізольовано. Він взаємодіяв із іншими видами мистецтва — живописом, іконописом, народною графікою. Це сприяло формуванню цілісної художньої системи, у якій різні форми вираження взаємно збагачували одна одну.

У XIX — на початку XX століття, із розвитком промисловості, традиційні ремесла починають зазнавати змін. З'являються фабричні тканини, нові барвники, технології друку. Це впливає і на художній розпис. З одного боку,